

Onderzoek Tweektalig Primair Onderwijs

Samenvatting: Vormgeving en effecten van de TPO-pilot

Consortium ITS / Universiteit Maastricht /
Radboud Universiteit / Expertisecentrum Nederlands /
Universiteit Utrecht

Inleiding

Het aantal basisscholen dat al vroeg een vreemde taal aanbiedt, is de afgelopen 20 jaar sterk gegroeid. Vaak gaat het om het zogenaamde *vroeg vreemdetalenonderwijs* (VVT0) waarin leerlingen, meestal vanaf groep 1, spelenderwijs in contact komen met een tweede taal, doorgaans het Engels. Het aantal uren Engels varieert per school, maar onderzoek heeft laten zien dat leerlingen die meer dan één uur Engels per week kregen meer Engels begrepen aan het einde van groep 2 dan leerlingen die één uur of minder Engels per week kregen. Daarnaast werd het uitbreiden van het vreemde-taalaanbod tot 15% van de onderwijstijd in een proefproject van 2010 tot 2012 positief beoordeeld door leerkrachten, leerlingen en ouders.

Deze positieve ervaringen, in combinatie met de behoefte onder verschillende scholen en groepen ouders om middels tweetalig onderwijs hun kinderen beter voor te bereiden op een globaliserende samenleving, heeft ertoe geleid dat er een pilot Tweektalig Primair Onderwijs (TPO) is gestart waarin twintig scholen gedurende 30 tot 50% van hun onderwijstijd een vreemde taal als doeltaal zullen gebruiken. Om de invoering en opbrengsten van deze in Nederland nieuwe vorm van onderwijs te evalueren, is er een onderzoek aan deze pilot gekoppeld.

Wat zijn de onderzoeksvragen?

De hoofdvraag luidt: hoe wordt het TPO vormgegeven en wat is het effect op het Engels en het Nederlands? Deze vraag kan worden opgedeeld in de volgende deelvragen:

1. Wat zijn de effecten van TPO op de Engelse en Nederlandse taalvaardigheid? Welke verschillen zijn er op deelvaardigheden tussen leerlingen die TPO volgen en leerlingen die dat niet doen?
 - a. Zijn er verschillen tussen scholen en specifieke groepen leerlingen? Zo ja, welke factoren spelen een rol (bijv. taalachtergrond)?
 - b. Ontwikkelt het Nederlands van TPO-leerlingen zich op vergelijkbare manier als het Nederlands van leerlingen die geen TPO-programma volgen?
2. Hoe ontwikkelen zich de verschillende deelvaardigheden van het Engels over de tijd?
3. Wat is het effect van TPO op de rekenvaardigheid?
4. Hoe geven scholen vorm aan TPO (bijv. qua opzet, toegankelijkheid, intensiteit en vaardigheden van leerkrachten)?
5. Wat vinden leerlingen, ouders, leerkrachten, schoolleiders en bestuurders van TPO?

Wie worden er in het onderzoek betrokken?

In het onderzoek onderscheiden we een experimentele groep en een controlegroep. De *experimentele* groep omvat de twaalf scholen die in het schooljaar 2014-2015 zijn gestart met TPO. De *controlegroep* splitsen we op in een groep van twaalf scholen met VVT0 en een groep van twaalf scholen zonder Engels-aanbod in de lagere groepen. Voor het onderzoek volgen we leerlingen die dit schooljaar (2014-2015) in groep 1 zitten vijf jaar lang (tot ze in groep 5 zitten).

Welke informatie wordt verzameld?

Leerlingen

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden moeten we meer weten over het niveau en de ontwikkeling van de Nederlandse en Engelse taalvaardigheid van kinderen. Daarnaast hebben we ook informatie nodig over de achtergrond, attitude en motivatie van het kind. Daarmee kunnen we de toetsprestaties en de ontwikkeling daarvan interpreteren en nagaan welke factoren de prestaties en ontwikkeling beïnvloeden. Daarom worden concreet de volgende gegevens verzameld:

- Nederlandse taal- en rekenvaardigheid: toetsen uit het Cito-Leerlingvolgsysteem.
- Spreek- en luistervaardigheden in het Engels (met name bij kinderen met TPO en VVTO) met een aantal korte taakjes. Deze taakjes worden individueel door ervaren testleiders vanuit het project afgenomen.
- Achtergrond van het kind: korte vragenlijst voor ouders (bijv. geboortedatum kind, thuistaal, blootstelling vreemde taal).
- Attitude en motivatie van leerlingen: korte vragenlijst.

Leerkrachten

Een voorstudie heeft laten zien dat het taalvaardigheidsniveau en de didactische bekwaamheden van leerkrachten effect hebben op de taalontwikkeling van de leerlingen. Daarom willen we ook inzicht krijgen in de taalvaardigheid, de opleiding en ervaring van leerkrachten. Voor elke groepsleerkracht verzamelen we daarom het volgende:

- Opleiding en ervaring: m.b.v. het 'Ideaalprofiel van de VVTO-leerkracht' en de Kijkwijzer 2 van EarlyBird.
- Taalvaardigheid in het Engels: zelfinschatting en de Receptive vocabulary size test van Meara.

Naast informatie over het taal-, opleidings- en ervaringsniveau van de leerkrachten, zal ook informatie worden verzameld over de talige en didactische bekwaamheden door op de experimentele scholen de lespraktijk te observeren (en te filmen). Uiteraard worden de observaties afgestemd op de testmomenten van de leerlingen en uitgevoerd door dezelfde testleiders. Ook krijgen de leerkrachten een vragenlijst over de doelen en voorbereiding van de les, de gebruikte materialen en activiteiten, en vormen van differentiatie en remediëring.

TPO-coördinator

Natuurlijk is het ook belangrijk om te weten hoe TPO wordt georganiseerd en vormgegeven op de school. Deze informatie wordt verzameld via de coördinatoren TPO en via een aanvullende vragenlijst voor leerkrachten (zie boven) en de eerder genoemde lesobservaties.

Hoeveel tijd kost het onderzoek?

Om scholen niet onnodig te belasten, wordt er niet in elk jaar gemeten en wordt - waar mogelijk - gebruik gemaakt van al bestaande gegevens (LOVS-gegevens, rapportage over structuurkenmerken van TPO). Voor de afname van de Engelse taakjes worden ervaren testleiders ingezet. Daarnaast zullen we in een intake-gesprek het traject toelichten en waar nodig afspraken met de school maken over specifieke omstandigheden en wensen. Ook gedurende het traject zal er regelmatig contact zijn met de scholen en zullen de onderzoeksbevindingen teruggekoppeld worden.

De gegevensverzameling begint in groep 1. In groep 3 is er een vervolgmeting en in groep 5 een eindmeting. In onderstaand schema ziet u welke meting wanneer plaatsvindt (steeds in de periode januari – maart), bij welke jaargroep, bij welke doelgroep, en met welke instrumenten.

Schema 1 – Planning en invulling metingen: wanneer, bij wie en wat

	Vorm	2015 groep 1	2017 groep 3	2019 groep 5
<i>Bij leerlingen</i>				
Receptieve vocabulaire Engels (PPVT-4)	T	EVZ	EVZ	EVZ
Receptieve grammatica Engels (TROG-2)	T	EV	EV	EV
Productieve vocabulaire Engels (EVT-2)	T		EV	EV
Productieve grammatica Engels (TEGI)	T		EV	EV
Narratieve taak Engels (Frog Story)*	T		EV	EV
Taal voor Kleuters	T	EVZ		
Rekenen voor Kleuters	T	EVZ		
Spelling	T		EVZ	EVZ
Woordenschat	T		EVZ	EVZ
Begrijpend lezen	T		EVZ	EVZ
Technisch lezen	T		EVZ	EVZ
Rekenen/wiskunde	T		EVZ	EVZ
Attitude	V	EV	EV	EV
<i>Bij ouders</i>				
Achtergrondkenmerken	V	EVZ		
Attitude, blootstelling	V	EVZ	EVZ	EVZ
<i>Bij leerkrachten</i>				
Opleiding, ervaring en attitude Engels	V	E	E	E
Zelfinschatting Engels	V	E	E	E
Receptieve vocabulaire Engels	T	E	E	E
Observaties	O	E	E	E
<i>Bij TPO-coördinatoren</i>				
Organisatie en vormgeving	V	E	E	E

T=test; V=vragenlijst; O=observatie-instrument

E=Experimentele scholen; V=VTTO-scholen; Z=scholen zonder Engels

* Steekproef

Wat levert het onderzoek op?

De onderzoeksresultaten worden gebruikt om het beleid rondom TPO verder vorm te geven. Daarnaast kunnen scholen de onderzoeksresultaten gebruiken om het TPO verder in te richten. Ook dienen ze als input voor de verplichtingen van de scholen waar zij vanuit de pilot aan moeten voldoen, te weten:

- ontwikkelen van een leerplan voor TPO;
- ontwikkelen van een profiel voor TPO-leerkrachten;
- volgen van de ontwikkeling van het Nederlands van de TPO-leerlingen;
- periodieke evaluatie van het TPO-programma op schoolniveau met een eindevaluatie aan het einde van het schooljaar.

De resultaten van de pilot zullen niet alleen gerapporteerd worden aan de scholen, maar ook zal er overleg plaatsvinden met de scholen naar aanleiding van de rapportages over hoe de resultaten vertaald kunnen worden in concrete acties en adviezen. De terugkoppeling kan ook gebruikt worden als input voor netwerk- en themabijeenkomsten, in de communicatie met ouders en voor de schoolgids.

De onderzoekers

Het onderzoek wordt uitgevoerd door een consortium van ITS, Universiteit Maastricht, Radboud Universiteit, Expertisecentrum Nederlands en Universiteit Utrecht. Daardoor is een projectteam ontstaan van onderzoekers met veel wetenschappelijke en praktische expertise op het gebied van taalontwikkeling, taaltoetsing en tweetalig onderwijs in Nederland.